

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2022, 9 (1), 119-137

**YÜKSEKÖĞRETİMDE UYGULAMALI EĞİTİMLER ÇERÇEVE YÖNETMELİĞİ
PROGRAMI KAPSAMINDA KUR'AN KURSLARINDA YAPILAN STAJ
PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

**Evaluation of the Internship Program in the Qur'an Courses Within the
Framework of Applied Education in Higher Education Regulation**

Yusuf AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Bilim Dalı, yusufaydin19@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1907-0100

Teceli KARASU

Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Bilim Dalı, t.karasu@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4218-2802

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 19/03/2022

Kabul Tarihi / Accepted: 09/06/2022

Yayın Tarihi / Published: 30/06/2022

Cilt / Volume: 9

Sayı / Issue: 1

Sayfa/ Pages: 119-137

Atıf / Cite as: Aydın, Yusuf. Karasu, Teceli, "Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği Programı Kapsamında Kur'an Kurslarında Yapılan Staj Programının Değerlendirilmesi" [Evaluation of the Internship Program in the Qur'an Courses Within the Framework of Applied Education in Higher Education Regulation] *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 9 / 1 (2022), 119-137. Doi: <https://www.doi.org/10.17859/pauifd.1090215>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Ithenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar/lar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Authors declared that there is no conflict of interest.

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 9 (1) 2022: 119-137

YÜKSEKÖĞRETİMDE UYGULAMALI EĞİTİMLER ÇERÇEVE YÖNETMELİĞİ PROGRAMI KAPSAMINDA KUR'AN KURSLARINDA YAPILAN STAJ PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Yusuf AYDIN
Teceli KARASU*****

Öz

Bu çalışma, 2021 yaz döneminde Cumhurbaşkanlığı Kariyer Merkezi tarafından yüksek din öğretimi öğrencilerine uygulama imkânı sağlayan staj uygulamasını konu edinmiştir. Çalışmada öğrencilerin ve danışmanlarının staja ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada verilerin toplanması ve analizinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı cami ve Kur'an kurslarında staj eğitimi alan 15 öğrenci ve bu öğrencilere rehberlik yapan ve farklı illerde bulunan 10 Din görevlisi/ Kur'an kursu öğreticisi çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubu belirlenirken Tipik Durum Örneklemesi yöntemi tercih edilmiştir. Öğrenciler staj sonunda, mesleki anlamda eksikliklerini fark etmiş, kimileri ise mesleğe yönelik olumlu tavır geliştirmiştir. Bununla birlikte staj uygulamasında kimi sıkıntıların olduğu tespit edilmiştir. Bu sıkıntıları, sınırlı sayıda öğrencilere staj hakkı tanınması, başvuru konusunda öğrencilerin geç bilgilendirilmesi, sürenin yetersiz olması, staj dosyasının içeriğinin belirgin olmayışı, uygulama birliğinin olmaması, staj danışmanları ile müftülük ve üniversite koordinatörleri arasında iletişimin yetersiz olması, danışmanların belirlenmesinde kriterlerin belirgin olmaması, danışmanlara kurs/ seminer verilmeyişi, öğrenci değerlendirme dosya içeriklerinin net olmaması, stajyer öğrencilerin tek başlarına ders yürütmek durumunda kalmaları şeklinde sıralamak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kur'an Kursu, Uygulama, Staj, Yüksek Din Öğretimi

Evaluation of the Internship Program in the Qur'an Courses Within the Framework of Applied Education in Higher Education Regulation

Abstract

This study is about the internship application that provides an opportunity to practice at the Presidency Career Center in the summer of 2021 for higher religious education students. This study aims to investigate the opinions of the students and their advisors concerning the internship. In this study, a qualitative research method was used in data collection and analysis. In this context, 15 students who received the internship training

* Araştırma Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 30/09/2021 tarih ve 24608 sayılı izniyle yürütülmüştür. Yazarlar makalede herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Bilim Dalı, yusufaydin19@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1907-0100

*** Doç. Dr., Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Bilim Dalı, t.karasu@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4218-2802

in mosques and Qur'an courses affiliated with the Presidency of Religious Affairs and 10 religious officials / Qur'an course instructors in different provinces who guided these students formed the working group. The typical Case Sampling method was preferred while determining the study group. At the end of the internship, the students noticed their professional deficiencies, and some of them developed positive attitudes towards their profession. The study revealed that there were some problems with the internship application. These problems could result from the limited number of students given the right to internship, the late informing of the students about the application, insufficient time, unclear content of the internship file, the lack of unity of practice, the insufficient communication between the internship consultants and the mufti's and university coordinators, the lack of clear criteria in the determination of the consultants, the training course for the consultants, seminar not being given, the content of the student evaluation files not clear, and the trainee students having to conduct classes on their own.

Keywords: Religious Education, Qur'an Course, Practice, Internship. Higher Religious Education

Structured Abstract

Internship practice is one of the important elements of education in that students can put the theoretical knowledge they have acquired during their education into practice in their professional lives, gain professional experience and be prepared for the difficulties of professional life with these experiences. Internship mobilization has been initiated by the Presidential Human Resources Office as of the fall of 2021. Within this scope, higher religious education students had the opportunity to do internships at DIB. The data of this study, which deals with the 20-day internship application, were obtained with the qualitative method. The study group consisted of Muş Alparslan University Faculty of Islamic Sciences students who did internships and DIB staff who advised them in this process. Were determined by taking into account the city/s they wanted and their license grades. Male students generally did their internships in the mosque, while female students did their internship in Qur'an courses. However, there were also those who observed the units within the mufti in the last one or two days of their internship. In addition, a limited number of students have experienced non-mosque practices such as weddings and condolences by religious officials. Since most of the internship students coincide with the period when the Summer Qur'an Course Curriculum is implemented, the course allows students of different ages and levels to study the Qur'an, Basic Religious Knowledge (Itikat, Worship, Morality, Siyer), Social and Cultural Activities. they have witnessed. Some of them had the opportunity to experience similar activities in different units affiliated to the mufti and in the courses where programs such as the 4-6 age group, the memory program are implemented. Theology faculties give their students the opportunity to experience the teaching profession with teaching practice courses in their last year, giving them the opportunity to apply the theoretical knowledge they have received in the field. However, the opportunities for the students of the said faculty to experience the activities in the field of non-formal religious education are limited. Some theology faculties provide internship opportunities to their students with the protocols they make with the provincial mufti in their provinces. Although there is an Oratory and Professional Practice course in the faculty programs, this course is mostly taught theoretically.

This study is about the internship application that provides the opportunity to apply to higher religious education students by the Presidency Career Center in the summer of 2021. In the study, it is aimed to determine the opinions of the students and their advisors about the internship. In this context, answers to the following questions were sought in the study.

1. What kind of activities do students encounter during internship practice?
2. What are the strengths and weaknesses of the internship application?
3. What kind of contribution does the internship have to student development?
4. What kind of suggestions can be developed to make the internship more qualified?

Keywords: Religious Education, Qur'an Course, Practice, Internship. Higher Religious Education

GİRİŞ

Günümüz dünyasında cami içi ve dışı farklı etkinlikleri ihtiva eden dini hizmet alanı, insanların dini ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir görev icra etmektedir. Yüksek din öğretimi veren ilahiyat/İslami İlimler fakülteleri bu hizmet alanının bir unsuru olmasının yanında, yine bu alanın önemli sacayağı olan din görevlilerini yetiştiren önemli kurumlardır.¹ Diğer önemli aktör ise Diyanet İşleri Başkanlığıdır (DİB). Her iki kurumun iş birliği içerisinde hareket etmesi, bu hizmet alanının verimli olması için zaruridir. Bu birliktelikte önemli bir husus, yüksek din öğretiminin, DİB'in hizmet alanı ve çeşitliliğine dikkat eden bir program uygulamasıdır. Diğer bir ifadeyle, teorik bilgi ve becerinin yanında mesleki tecrübe ve yetkinlik isteyen din görevlilerini yetiştirmek için DİB ile iş birliği yapmasıdır. Zira kurumsal zeminde cami, Kur'an kursu, ceza evleri, sevgi evleri ve aile irşat büroları gibi mekânlarda icra edilen din eğitimi, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri DİB tarafından gerçekleştirilmektedir. Müftü, vaiz, din hizmetleri uzmanı, eğitim merkezi öğretmeni, imam, Kur'an kursu öğreticisi gibi isimlerle hizmet eden din görevlileri, vaaz, hutbe, konferans, yayın faaliyetleri, manevi danışmanlık ve rehberlik, yurt dışı din hizmetleri gibi pek çok hizmet icra etmektedirler.² Dolayısıyla yüksek din öğretiminin tüm bunları dikkate alan ve mesleğin ihtiyaç ve gereksinimlerine göre sürekli yenilenen bir programla DİB ile eşgüdüm halinde hareket etmesi önemlidir.

Yaygın din eğitimi, örgün eğitime hiç girmemiş, örgün eğitime devam eden veya bu sürecin herhangi bir kademesinden ayrılmış ya da bitirmiş olan, her yaş ve eğitim düzeyindeki bireylere hitap ederek çeşitli mekanlar ve kanallar vasıtasıyla gerçekleştirilen eğitim olarak tanımlanmaktadır.³ Ülkemizde yaygın din eğitimi faaliyetleri genel olarak DİB tarafından gerçekleştirilmektedir. DİB personelinin büyük bir kısmını ise yüksek din öğretimi mezunları oluşturmaktadır. Dolayısıyla

¹ Kasım Kocaman, "Türkiye'de din hizmetleri bağlamında yüksek din öğretiminde meslekî uygulama", *Turkish Studies* 14/4 (2019), 2525.

² Recep Kaymakcan, "Yaygın Din Eğitiminde Yöntem". *İslami İlimlerde Metodoloji/usûl mes'alesi* içinde. (İstanbul, İsav Yayınları, 2003), 55.

³ Mehmet Akif Kılavuz, "Kur'an Kurslarında Yetişkin Din Eğitimi". *Din Eğitimi Bilimine Giriş içinde*, Ed. Cemal Tosun (İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayın Dağıtım, 2005), 178.

yaygın din eğitimi faaliyetleri yürüten din eğitimcilerinin gerekli mesleki bilgi ve becerilere sahip olabilmesi, yüksek din öğretiminin nitelikli yapılmasını gerektirmektedir.

İlahiyat fakülteleri DİB'e meslek elamanı yetiştiren ve bir anlamda "belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırma ve geliştirme"⁴ olarak tanımlanan mesleki eğitim yapan kurumlardır. Bu kurumların öğretim programlarında teorik ve yöntem bilgisinin yanında uygulamayı dikkate almaları önemlidir. Zira uygulaması olmayan bir mesleki eğitimde istenen verimi elde etmek başka bir ifadeyle yetkin meslek elemanı yetiştirmek zordur.⁵ Dolayısıyla yüksek din eğitimi, mesleğe yeni başlayacak kimselerin meslekle ilgili uygulamadaki ihtiyaçlarını giderecek program (lar) çerçevesinde hareket etmeye özen göstermelidir.

İlahiyat fakültesi mezunlarının Milli Eğitim Bakanlığında (MEB) sonra en çok istihdam edildiği kurum DİB'dir. MEB'de görev alacak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) ile İmam Hatip Meslek dersi öğretmenlerinin yetiştirilmesi ile yaygın din hizmetinde görev alacak müftü, vaiz, Kur'an kursu öğreticisi, imam, müezzin, murakıp gibi kimselerin yetiştirilmesinde aynı program takip edilmektedir. Oysa bu meslek guruplarının yaptıkları iş gereği bilgileri aktarma amaçları, biçimleri, hitabet tarzları ve muhatap kitleleri ciddi anlamda değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum yüksek din eğitimi mezunlarının hem öğretmenlik hem de yaygın din eğitimi faaliyetlerini yürütebilecek donanımda yetiştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tek programla bunu gerçekleştirmek ise tartışmalıdır.⁶

İlahiyat fakülteleri öğrencilerinin son sınıfta öğretmenlik uygulaması dersleriyle öğretmenlik mesleğini deneyimleme imkânı tanımakta, onlara almış oldukları teorik bilgileri sahada uygulama fırsatı vermektedir. Ancak söz konusu fakülte öğrencilerinin halihazırda yaygın din eğitimi alanındaki faaliyetleri yerinde tecrübe etme imkânı sınırlı sayıdadır. Bazı ilahiyat fakülteleri buldukları illerdeki il müftülüğü ile yaptıkları protokollerle öğrencilerine staj imkanı sağlamaktadır. Fakülte programlarında Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi bulunmasına rağmen bu

⁴ Ramazan Buyrukçu, *Din görevlisinin mesleğini temsil gücü* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 107.

⁵ Beyza Bilgin-Mualla Selçuk, *Din Öğretimi, Özel Öğretim Yöntemleri* (Ankara: Gün Yayıncılık, 1999), 199.

⁶ İsmail Yürük, "İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitiminin Temel Problemleri", *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*, ed. Bahadır Bumin Özarslan. C.6 İdari ve Beşeri Bilimler, 641-646. http://isamveri.org/pdfdrq/D184118/2016/2016_YURUKI.pdf
İslami İlimler Fakültesi Ders içerikleri. <http://iif.alparslan.edu.tr/index.php/ders-icerikleri>

ders daha çok teorik olarak işlenmektedir.⁷ Oysa sadece teorik olarak bu dersin işlenmesinde istendik amaçlara ulaşmak mümkün değildir

Yaygın din hizmetleri, teorik bilgilerin yanında uygulama gerektiren bir hizmet alanıdır. Burada görev alacak kimselere sadece teorik bilgilerle istenen bilgi ve becerileri kazandırmanın zor olması, sahadaki uygulamaları deneyimlemesi için gerekli fırsatların sağlanmasını bir anlamda staj faaliyetini zorunlu kılmaktadır.⁸ Ancak ülkemiz din eğitimi tarihine bakıldığında 2021 yılına kadar sadece birkaç ilahiyat fakültesi öğrencilerine DİB’te staj yapma imkânı sağlamaktadır.

Ülkemizde Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi Başkanlığının 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde uygulanmak üzere başlatmış olduğu staj seferberliği kapsamında ilahiyat fakültesi öğrencilerinin DİB’e bağlı yaygın din eğitimi kurumları olan müftülük, Kur’an kursları ve camiler gibi kurumlarda staj yapma imkânı doğmuştur. Program kapsamında öğrenciler internet üzerinden tercihte bulunmakta ve tercih ettikleri iki şehirden birinde staj yapma imkânı elde etmektedirler. Ancak bu fırsat, bütün öğrencilere sağlanmış değildir. Başvurular arasında not ortalaması, buldukları sınıf, tercih ettikleri şehir gibi hususlara dikkat edilerek staj yapacak öğrenciler belirlenmektedir. Staj süreci 20 gün ile sınırlıdır. Ayrıca kimi zaman öğrenci DİB dışında farklı bir kurumda da staj imkânı bulmaktadır. Yönetmelik gereği öğrencinin staj karşılığı olarak en az 5 AKTS’lik ders ya da dersler ile intibakının yapılması gerekir.⁹

Yukarıda da belirtildiği üzere ülkemizde yaygın din eğitimi kapsamında ilahiyat/islami ilimler fakültesi öğrencilerine yönelik staj uygulamasının örnekleri bulunsa da ulusal düzeyde ilk olarak yapılmaktadır. Dolayısıyla bu uygulamanın bilimsel bir şekilde ve bütüncül olarak incelenmesi mühimdir. Özellikle staj yapan öğrenciler ve bu süreçte öğrencilere rehberlik yapan danışmanların görüşleri, sürecin daha verimli devam etmesi için önem arz etmektedir. Alan yazın incelendiğinde, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin daha çok MEB’e bağlı eğitim kurumlarında yaptıkları uygulamalı eğitimlerinin (okul deneyimi, öğretmenlik uygulaması) incelendiği görülmektedir.¹⁰ DİB’te staj uygulaması yeni olduğundan bu uygulamayı bilimsel

⁷ Şükrü Keyifli, “Dinî İletişim Yeterliği Açısından Hitabet ve Mesleki Uygulamalar Dersi ile İlgili Bir Araştırma”, *Talim: Journal of Education In Muslim Societies and Communities* 1/2 (2017), 276.

⁸ Mehmet Fatih Genç, “Günümüz Dünyasında Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Öneriler”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2013), 156.

⁹ Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği, https://kariyer.ogu.edu.tr/Storage/Kariyer/Uploads/Staj_Seferbirligi_Uygulama_Yonergesi.pdf

¹⁰ Mustafa Köylü, “Öğretmen Adaylarına Göre Öğretmenlik Uygulamasının Bir Değerlendirilmesi”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1992), 173-184; Mevlüt Kaya, “On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14, (2003), 89-115; Ömer Demir, “Özel Öğretim Yöntemleri ve Öğretmenlik Uygulamaları Derslerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin

olarak inceleyen bir çalışma henüz yapılmamıştır. Din eğitimi alanının dinamik, problem merkezli ve çözüm odaklı¹¹ bir bilim hüviyetine sahip olduğu düşünülürse bu konunun araştırılmasının gereği daha iyi anlaşılacaktır.

Bu çalışma, 2021 yaz döneminde Cumhurbaşkanlığı Kariyer Merkezi tarafından yüksek din öğretimi öğrencilerine uygulama imkânı sağlayan staj uygulamasını konu edinmektedir. Çalışmada öğrencilerin ve danışmanlarının staja ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Staj uygulamasında öğrenciler ne tür etkinlikler ile karşılaşmaktadırlar?
2. Staj uygulamasının zayıf ve güçlü yönleri nelerdir?
3. Stajın öğrenci gelişimine ne tür katkısı vardır?
4. Stajın daha nitelikli olmasına yönelik ne tür öneriler geliştirilebilir?

1.Yöntem

DİB'e bağlı kurumlar olan müftülük, cami ve Kur'an kursularında staj yapan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin ve bu süreçte onlara danışmanlık yapan DİB personelinin staj uygulamasına ilişkin görüşlerini tespit etmeye çalışan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Zira nitel yöntemde hazırlanan çalışmalar bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasına imkan tanımaktadır. Bu tür çalışmalarda bir duruma ya da uygulamaya ilişkin etmenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılabilir ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ondan nasıl etkilendikleri belirlenebilir. Dahası algılar ve olaylar gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulabilir.¹² Ayrıca, çalışma konusunu oluşturan uygulamanın ilk olarak denenmesi ve hakkında henüz yapılmış bilimsel bir çalışmanın olmaması, konunun derinlemesine araştırılmasına fırsat veren nitel yöntemin kullanılmasında etkili olmuştur.

Çalışma grubu belirlenirken nitel araştırmalarda sık sık kullanılan Tipik Durum Örneklemesi yöntemi tercih edilmiştir. Zira yeni bir uygulama ve yeniliğin olduğu durumlarda tercih edilen bu yöntemde, daha çok konu ile ilgili bilgi sahibi olanlara müracaat edilmektedir.¹³ Çalışmada, benzer konulara yönelik değişik kişilerden aynı tür bilgilerin alınması hedeflenmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış

Öğretim Tasarısı", *EKEV Akademi Dergisi*, 19/62 (2015), 121-145; İbrahim Aşlamacı. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Görüşleri (İnönü Üniversitesi Örneği)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/43 (2016), 1361-1376; Şükrü Keyifli. "Dinî İletişim Yeterliği Açısından Hitabet ve Mesleki Uygulamalar Dersi ile İlgili Bir Araştırma", *Talim: Journal Of Education In Muslim Societies And Communities*, 1/2, 2017, 257-292.

¹¹ Mustafa Köylü, "Öğretmen Adaylarına Göre Öğretmenlik Uygulamasının Bir Değerlendirilmesi", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (1992) 13.

¹² Hasan Şimşek-Ali Yıldırım. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin yay., 2008), 108,

¹³ Şimşek-Yıldırım, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 208.

görüşme formu kullanılmıştır. Bu kapsamda yaygın din hizmetleri ve uygulamalı eğitimler ile ilgili alan yazın incelenmesi neticesinde görüşme formu için sorular hazırlanmıştır. Alan uzmanlarına danışıldıktan ve katılımcılardan iki kişiyle pilot görüşmesi yapıldıktan sonra sorulara son şekilleri verilmiştir. Bu form sayesinde görüşmeci önceden hazırladığı konu ve alanlara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış olduğu soruları sorma hem de daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahip olmuştur.¹⁴

Bu araştırmanın çalışma grubunu, “yükseköğretimde uygulamalı eğitimler çerçeve yönetmeliği” kapsamında 2021 güz döneminde, Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi 2. ve 3. sınıflarda öğrenim görenlerden, DİB’e bağlı farklı birim ve kurumlarda staj eğitimi alan 15 öğrenci ve bu öğrencilere rehberlik yapan 10 Din görevlisi/ Kur’an kursu öğreticisinden oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında gerekli etik ve yasal izinler alındıktan sonra Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi ile iletişime geçilmiş, yaz döneminde staj yapan öğrencilere ve danışmanlarına ulaşılmıştır. Muş’ta ikamet eden katılımcılarla yüze görüşme yapılırken, il dışında olanlar ile telefon ile iletişime geçilerek veriler toplanmıştır.

Toplanan veriler, betimsel analiz yaklaşımıyla değerlendirilmiştir.¹⁵ Veriler daha önce hazırlanan temalara uygun olarak sınıflandırılmış, betimlenmiş, özetlenmiş ve yorumlanmıştır.¹⁶ Bu süreçte, analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verileri işleme, bulguları tanımlama ve bulguları yorumlama aşamaları takip edilmiştir.¹⁷ Ayrıca doğrudan alıntılara yer verilerek betimlemeler zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma grubunda yer alan staj öğrencilerinin, nitelikleri ve verilerin analizinde kendilerini temsilen kullanılan kodlar Tablo 1’de yer almaktadır. Kodlar oluşturulurken staj yapan öğrenciler için “SÖ”, öğrencilere danışmanlık yapan DİB personeli için “DÖ” şeklinde kodlama yapılmıştır.

Tablo 1: Çalışma Grubunda Yer Alan Staj Öğrencilerine Ait Demografik Bilgiler

Staj yapan Öğrenci	Cinsiyeti	Sınıfı	Görev yeri/türü
SÖ1	Kız	2	Muş İl Müftülüğü
SÖ2	Kız	2	Muş İl Müftülüğü
SÖ3	Erkek	3	Muş İl Müftülüğü
SÖ4	Kız	2	Muş İl Müftülüğü
SÖ5	Erkek	3	Diyarbakır İl Müftülüğü
SÖ6	Kız	3	Aksaray İl Müftülüğü

¹⁴ Şimşek-Yıldırım, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 122.

¹⁵ Merriam Sharan B. *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Çev. Sabiha işçi-Özge Öztekin (İstanbul: Nobel Yayınları, 2015), 168.

¹⁶ John W. Creswell. *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Çev. Ahmet Bacanak (Ankara: Siyasal Kitap Evi, 2018), 184.

¹⁷ Şimşek-Yıldırım, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 122.

SÖ7	Kız	3	Adıyaman İl Müftülüğü
SÖ8	Kız	2	Elazığ İl Müftülüğü
SÖ9	Kız	3	İstanbul İl Müftülüğü
SÖ10	Kız	3	Bursa İl Müftülüğü
SÖ11	Kız	3	Batman İl Müftülüğü
SÖ12	Erkek	3	Bitlis İl Müftülüğü
SÖ13	Kız	3	Bingöl İl Müftülüğü
SÖ14	Erkek	2	Ankara İl Müftülüğü
SÖ15	Kız	2	Siirt İl Müftülüğü

Tablo1’de görüldüğü gibi çalışma grubunda olan 15 öğrenci 12 farklı ilde staj uygulamasını yapmıştır. Bu öğrencilerin 11’i kız 4’ü erkektir. 8 öğrenci 3’üncü sınıf öğrencisi iken 7 öğrenci 2.sınıfta okumaktadır. Staj uygulamasının daha çok Kur’an kurslarında yapılması nedeniyle çalışma grubunun büyük bir kısmı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Aynı fakülte öğrencilerinin farklı şehirlerde staj yapmalarının nedeni ise çalışmanın uzaktan eğitim sürecine ve yaz aylarına denk gelmesidir.

Tablo 2: Çalışma Grubunda Yer Alan Danışmanlara Ait Özellikler

Rehber Din Görevlisi/Kur’an Kursu Öğreticisi	Cinsiyeti	Kıdemi	Görev Yeri ve Türü
DÖ1	Kadın	15	Muş/Kur’an Kursu Öğreticisi
DÖ2	Erkek	18	Muş/ Din Hizmetleri Uzmanı
DÖ3	Kadın	15	Aksaray/ Kursu Öğreticisi
DÖ4	Erkek	20	Diyarbakır/ Din Hizmetleri Uzmanı
DÖ5	Kadın	17	Ankara / Vaize
DÖ6	Erk	12	Adıyaman/ Kur’an Kursu Öğreticisi
DÖ7	Kadın	14	İstanbul/ Kur’an Kursu Öğreticisi
DÖ8	Kadın	14	Bursa / Kur’an Kursu Öğreticisi
DÖ9	Kadın	18	Siirt / Vaize
DÖ10	Erkek	8	Bitlis / Din Görevlisi

Tablo2 incelendiğinde; 4 erkek 6 bayan olduğu görülecektir. Bu kişilerin kıdem yılları ise 8 ile 20 arasında değişiklik arz etmektedir. Bu durum danışmanların kıdemli oldukları şeklinde bir yorum yapmaya olanak tanımaktadır. Danışmanlar 9 farklı ilde çalışan ve Din Eğitimi Uzmanı, Din Görevlisi ve Kur’an Kursu Öğreticisi unvanlarıyla görev yapmaktadırlar. Kur’an kursu öğreticilerin fazla olması, staj öğrencilerin onlara yönlendirilmesiyle açıklanabilir.

2.Bulgular

Çalışmanın amaçlarına bağlı olarak bulgular dört başlık altında incelenmiştir. Öğrenci ve danışmanlara aynı sorular sorulduğundan alınan cevaplar da birbirini

tamamlar niteliktedir. Bundan dolayı alıntı ve sınıflama yapılırken, alınan cevaplar aynı tema ve kategori altında değerlendirmeye alınmıştır.

2.1.Öğrencilerin Karşılaştıkları ve Deneyimledikleri Etkinlikler

Staj uygulaması, öğrencilerin öğrenim sürecinde edindikleri teorik bilgileri mesleki yaşamlarında pratiğe dökülebilmeleri, iş yaşamı öncesi mesleki tecrübe kazanmaları ve bu tecrübelerle mesleki hayatın sıkıntılarına hazırlıklı olmaları açısından eğitimin önemli unsurlarından biridir. Stajda öğrenciler çok farklı uygulamalar ile karşılaşabilmektedirler. Katılımcıların staj etkinliklerine ilişkin görüşlerinden yapılan alıntılar aşağıda verilmiştir.

Hocanın veliler ile iletişimine şahit olduk, kimi zaman bizler de iletişim kurduk. (SÖ1)

Hocanın farklı seviye ve yaşta olan öğrencileri nasıl yönettiğini gördük. (SÖ3)

Kur'an öğretimine şahit olduk ve öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olurken biz de çok şey öğrendik. (SÖ7)

Haseki Araştırma Merkezine, Yaz Kur'an kurslarına, müftülük birimlerine, 4-6 yaş Kur'an kurslarına, kadın sığınma evlerine gittik. DİB personelinin yaptığı işlere şahit olduk. (SÖ9)

Hocanın farklı derslerde farklı yöntemler ile ders anlattığını gördük. (SÖ6)

Düğünlere ve taziyeler gittik orada nasıl dua edildiğine şahitlik ettik. (SÖ5)

Öğrenci sayısı fazla olduğunda stajyer öğrencilere ayrı öğrenciler verdik. Arada bir onları da denetliyorduk. (DÖ1)

Staj öğrencilerine derste yaptığımız her şeyi yaptırdım. (DÖ6)

DİB Personelinin çalıştığı bütün birimleri öğrencilere göstermeye çalıştık. (DÖ5)

Yukarıda görüldüğü gibi katılımcılar çok farklı etkinlikler ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu uygulamaların bir kısmı sınıf içi etkinlikler, bir kısmı sınıf dışı halk ile dini iletişim kategorisinde değerlendirilebilir. Katılımcıların büyük bir kısmı Kur'an kursunda, bir kısmı camide bir kısmı müftülükte stajlarını yapmışlardır. Bazıları ise genelde Kur'an kursunda stajını yaparken, iki gün de müftülük personelinin yaptığı işi gözlemeleme fırsatı elde etmişlerdir. Bazıları ise DİB Personelinin çalıştığı bütün birimlerde kısa süreli de olsa staj yapmışlardır. Yaz Kur'an Kursunda, Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler (İtikat, İbadet, Ahlak, Siyer), Sosyal ve Kültürel Etkinlikler dersleri işlenmektedir.¹⁸ Yaz Kur'an kursu öğrencileri hazırladıkları ders programlarına uygun dersleri işlemekle görevlidirler. Dolayısıyla staj öğrencisi yaz Kur'an kursu öğretim sürecine şahit olmakta, işlenen dersleri gözlemeleme fırsatı elde etmektedir. Daha da önemlisi sınıf yönetimi ve din öğretimi yöntemlerinin uygulanma örneklerini de gözlemeleme ve deneyimleme imkanı yakalamaktadırlar. Kuşkusuz bu durum, öğrencilerin mesleki gelişimlerine ciddi katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte fakülte ders programına bakıldığında sınıf yönetimi dersinin 3.sınıfta, özel öğretim yöntemleri dersinin 4. sınıfta olduğu görülmektedir.¹⁹

¹⁸ <https://egitimhizmetleri.diyenet.gov.tr/sayfa/489>.

Başka bir deyişle bazı öğrenciler bu derslere ilişkin teori bilgi almadan pratikleri ile karşılaşmaktadır. Aslında öğrencinin teorik bilgiden sonra bu dersi deneyimlemesi daha doğru olabilir. Nitekim yapılan araştırmalar da sınıf yönetimi ve yöntem bilgisi derslerinin teorik olarak verildikten sonra öğrencilerin uygulamalarla karşı karşıya getirilmesi gerektiğini salık vermektedirler.²⁰ Ayrıca, Şimşek²¹ fakültelerin kuramsal bilginin yanında bilginin uygulama boyutunu dikkate alarak eğitim yapmaları gerektiğini ifade etmektedir.

DİB halkı dini konularda aydınlatmakla görevli bir kurumdur.²² Dolayısıyla bazı bölgelerde müftülüklerce öğrencilerin düğün ve cenaze merasimi/taziyeye götürülmeleri mesleğin halka yönelik bir yönünü göstermektedir. Öte taraftan eğitim bir kültürleme aracı ya da toplumdan gelen etkilenmeler²³olarak tanımlandığında ve Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında “Türk Milletinin... Kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren” maddesi²⁴ dikkate alındığında, eğitimin ve dolayısıyla din eğitiminin sadece cami ve sınıf içi ile sınırlı olmadığı, cami dışı faaliyetlerinin de din eğitimi uygulamaları kategorisinde değerlendirilebileceği söylenebilir.

Öğrencilerin bir ya da iki günlüğüne de olsa DİB’e bağlı farklı kurumlara götürülmeleri, orada bulunan farklı birimlerin tanıtılması; mesleğin gerekliliklerini önceden öğrenme ve yerinde eğitim açısından olumludur. Bu uygulama ayrıca gezi gözlem yöntemin sağladığı yararlar açısından da önemlidir.²⁵

2.2. Staj Uygulamasının Zayıf ve Güçlü Yönleri

Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından 2021 yılı itibariyle ilk defa “Staj Seferberliği” projesi başlatılmıştır. Bu projeye üniversitelerde eğitim gören ve kendi alanıyla ilgili staj yaparak deneyim kazanmak isteyen öğrencilere fırsat sağlanmaya çalışılmaktadır. Projeye “Kariyer Kapısı” platformu üzerinden başvuru yapılmaktadır. Proje kapsamında ilahiyat öğrencileri, ileride mesleki yaşamlarını sürdürebilecekleri DİB’te staj yapabilmektedirler. Doğal olarak bir ilk olan bu

19

<https://obs.alparslan.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=07&curSunit=5795#>

20 Şükrü Keyifli. “Dini İletişim Yeterliği Açısından Hitabet ve Mesleki Uygulamalar Dersi ile İlgili Bir Araştırma”, *Talim: Journal Of Education In Muslim Societies And Communities*, 12 (2017), 62.

21 Eyüp Şimşek, Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi (Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği), *Tabula Rasa. Felsefe-Teoloji* 3/7 (2003), 265.

22 Mehmet Bulut, “Diyadin İşleri Başkanlığı’nın Yaygın Din Eğitimi Görevi”, 4/35 (1999), 114-

[128https://dosya.diyadin.gov.tr/flip/index.php?YIL=1999&TR=2&DERGI=ilmi_ekim_1999.pdf&SAYFANO=115](https://dosya.diyadin.gov.tr/flip/index.php?YIL=1999&TR=2&DERGI=ilmi_ekim_1999.pdf&SAYFANO=115)

23 Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010) 15

24 Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun No: 1739, 1. Madde

25 Teceli Karasu, *Din Eğitiminde İşlevsel Akıl*. (Ankara: Araştırma Yayınları, 2020), 103; Nurullah Altaş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* (Ankara: Nobel Yayınları,2001), 90.

uygulamanın, öğrencilere ciddi katkıları olduğu gibi kimi sıkıntıları da olabilir. Nitekim çalışma grubunun projeye ilişkin olumlu-olumsuz görüşleri olmuştur. Projenin güçlü yönlerine ilişkin katılımcıların görüşlerinden bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

İleride yapacağım mesleği biraz daha yakından tanıdım. (SÖ15)

Stajda kendimi Kur'an kursu hocası gibi hissettim. (SÖ1)

Mesleki eksikliklerimi görmemi sağladı. (SÖ3)

Teorik olarak sahip olunan bilgilerin öğrenciye ne zaman ve nasıl aktarılacağını tam olarak bilmek için staj bir nimet oldu benim için. (SÖ6)

En yoğun olduğumuz yaz döneminde staj öğrencileri gelince rahatladık. (DÖ1)

Staj öğrencilerine, Kur'an öğretimi, temel dini bilgiler ve öğrencilerle etkili iletişim kurma noktasında katkı sağladı. (DÖ4)

Sınıf yönetimi ve metotları etkili kullanma noktasında uygulama fırsatı buldular. (DÖ9)

İzin durumunda rahatlıkla öğrencileri teslim edebilecek nitelikte bir stajyerle çalıştım. (DÖ6)

Öğrencilerin Müftülüğün farklı birimlerini görmeleri, onlara mesleki alanda alternatifleri görmelerini sağladı. (DÖ8)

Yukarıda yer alan doğrudan alıntılarda görüldüğü gibi çalışma grubu; ileride yapılacak mesleği tanıma, mesleğin gerekliliklerini bilme, psikolojik olarak mesleğe hazırlanma, uygun yöntem geliştirme, öğretimi yapılandırma, etkili iletişim kurma, DİB personelinin çalışma alanlarını ve koşullarını tanıma gibi konularda kendilerine katkı sağlayabildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca danışman öğretmenin yokluğunda dersin sürekliliğini sağlama hususunda, staj öğrencileri önemli görevler üstlenmişlerdir. Kur'an kursu öğreticiliği pek çok yönüyle öğretmenlik mesleğiyle paralellik göstermektedir. Öğretmenlik uygulamasıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde staj uygulamasının öğrencilerin gelişimlerine katkı sağladığı en önemli noktanın mesleği yerinde tanıyarak gerekliliklerini öğrenmek olduğu söylenebilir.²⁶

Bununla birlikte staj uygulanmasında görülen kimi aksaklıklar da mevcuttur. Çalışma grubu bu eksiklikler aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

Projeden ve başvurulardan geç haberdar olmamız bir kusurdur. (SÖ9)

Hocaların bize güvenerek derse gelmedikleri oldu. (SÖ1)

²⁶ Şükrü Keyifli, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Uygulaması ile İlgili Görüşleri: DEÜ. İlahiyat Fakültesi Örneği", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52/39 (2020), 65; İbrahim Aşlamacı, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Görüşleri (İnönü Üniversitesi Örneği)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/43 (2016), 136; Mustafa Köylü, "Öğretmen Adaylarına Göre Öğretmenlik Uygulamasının Bir Değerlendirilmesi", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (1992), 184.

Öğrenciler müftülük birimlerini tam öğrenmeden staj bitti. (DÖ5)

Konu ile ilgili olarak öğrenciler ile ne gibi etkinler yapacağımıza dair bilgilendirme yapılmadığından öğrenciler tam olarak ne yaptığımız gerektiğini bilmiyorduk. (DÖ1)

Bu uygulama bütün öğrencileri kapsamalı ve daha uzun süreli olmalıdır. (DÖ8)

Çalışma grubu staj uygulamasıyla ilgili olarak görülen temel eksiklikleri, staj başvuruları konusunda öğrencilerin geç bilgilendirilmesi, danışmanlara staj uygulamasıyla ilgili yeterli bilgilendirmenin yapılmaması, stajda yapılacaklar ile ilgili olarak çerçeve programının olmaması, kimi danışmanların derse gelmeyerek sınıfı staj öğrencilerine bırakması, sadece bazı öğrencilere staj fırsatının verilmesi ve sürenin kısa olması şeklinde sıralamışlardır. Öğretmenlik uygulamasında fakülte dersleri ile okuldaki derslerin çakışmasında öğretim üyesinin dersi takip etmemesi sorun olarak görülürken²⁷ burada zayıf yön olarak yaz dönemi öğrencilerin çok olması ve denetim yetersizliğinden kimi zaman öğrencilerin tek başına dersi yürütmeleri, zaman darlığından bazı öğrencilerin müftülük birimlerinde yapılan uygulamaları sadece gözlemlemeleri görülebilir. Bu gibi sorunlara karşı Kaya²⁸ öğrenci sayılarının makul olduğu sınıflarda staj uygulamasının yapılmasını salık veririrken, Şimşek²⁹ sürenin staj amaçları doğrultusunda belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

2.3. Stajın Öğrenci Gelişimine Katkısı

Staj öğrencilerin ileride yapacakları mesleği uygulamalı olarak öğrenmelerini sağlayan önemli bir faaliyettir. Din görevlisi ya da Kur'an kursu öğreticisinin yaptığı mesleğin icrası da sadece teorik bilgiler ile yapılabilecek bir görev değildir. Birçok yönüyle öğretmenliğe benzeyen bu mesleğin icrası alan bilgisi kadar uygulama gerektirmektedir. Zira nasıl öğrenilir/öğretilir? sorularına en iyi cevap ise uygulamayla verilebilir. Konu ile ilgili çalışma grubunda yer alan öğrencilerin ve danışmanların görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Kur'an kursu öğreticiliği mesleğini sevdim. (SÖ14)

Okulda dersler genelde teorik. Aldığımız bilgilerin bir kısmı da çabuk unutuluyor. Staj ile sahip olduğumuz bilgiyi kullanma fırsatı elde ettik. (SÖ9)

Öğrenci ve veli ile görüşmelerde, öğrenci seviyesine göre yöntem belirlemede nelere dikkat etmem gerektiğini öğrendim.

DİB'e karşı ön yargılarım kırıldı. (SÖ15)

Staj öğrencileri sorumluluk aldıklarından öz güvenleri arttı. (DÖ1)

²⁷ Aşlamacı, "Öğretmen Adaylarının Görüşleri", 13.

²⁸ Mevlüt Kaya. "On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14/89 (2003), 115.

²⁹ Eyüp Şimşek, Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi (Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği), *Tabula Rasa. Felsefe-Teoloji* 3/7 (2003), 265.

Stajda öğrenciler sadece gözlemci değiller aynı zamanda uygulayıcılardır. Dolayısıyla mesleği uygulamalı öğreniyorlar. (DÖ7)

Staj uygulaması; öğrencilere plan yapma, plana göre ders işleme, sınıf yönetme, pekiştireç kullanma, bireysel farkları dikkate alarak eğitim öğretimi yürütme, ölçme ve değerlendirme yapma, veli ile iletişim kurma, idari prosedürü öğrenme gibi pek çok konuda öğrencilere fırsat sunmaktadır. (DÖ9)

Staj ile öğrenci DİB personelinin çalışma alanlarını ve yöntemlerini öğrendiler (DÖ5)

Yukarıda görüldüğü gibi katılımcılar staj uygulamasının mesleğe yönelik olumlu tavır geliştirme, pedagoji ve etkili iletişim kurma, alan bilgisi eksikliğini fark etme, sınıf yönetimi, öğretimi tasarlama, ölçme ve değerlendirme yapma, idari işlemler gibi konularda önemli işlevler gördüğünü ifade etmişlerdir. Dahası imamlık ya da Kur'an kursu öğreticiliğine karşı olumlu bir tavrın gelişmesine katkı sağladığını vurgulamışlardır. Staj uygulaması öğrencilerin ileride yapacakları mesleğe hazırlanma etkinliğidir. Bu etkinliğin yerinde görülerek ve tecrübe edilerek gerçekleştirilmesi, öğrenmelerin daha kalıcı olmasına katkı sağladığı gibi öğrencinin kendi güçlü ve zayıf yönleri ile meslek gerekliliklerini bir arada düşünmelerine ve kendilerini yetkinleştirmede önemli rol oynar. Nitekim Kaya tarafından yapılan bir çalışmada³⁰ uygulama ya da stajın mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutum yönünden olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür. Şimşek³¹ uygulama gerektiren meslekler için eğitim sürecinde staj uygulamasın şart olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca stajın yukarıda yer alan katkılarına bakıldığında, söz konusu bu katkıların mesleğin en önemli noktaları oldukları görülür. Bu anlamda lisans derslerinin işlenmesinde de mikro uygulamalar ile öğrencilerin pratik yapmalarına imkan tanınabilir.³²

2.4. Staj uygulamasında Karşılaşılan Temel Sorunlar

Yüksek din öğretimi öğrencilerinin ulusal düzeyde DİB'e bağlı birimlerde staj uygulaması bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla birkaç kurum ve birimin eş güdüm halinde yürütmesi gereken bir süreçte bazı problemlerin olması doğaldır. Önemli olan bütün paydaşların süreç içerisinde bu problemlere çözüm bulma arayışında olmalarıdır. Problemlere bakıldığında, bunları iki grupta değerlendirmek mümkündür.

2.4.1. İdare işleyişinden kaynaklanan sorunlar

Staj uygulaması süreci ile ilgili olarak öğrenciler ile danışmanlar farklı sorunlar yaşadıklarından farklı başlıkta tasnif edilmiştir. Öğrencilerin en sık dile getirdikleri sorunlar aşağıda belirtilmiştir.

³⁰ Kaya, "Öğretmenlik Uygulaması", 111.

³¹ Şimşek, "Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi", 266.

³² Aşlamacı, "Öğretmen Adaylarının Görüşleri", 137.

Fakülte idaresince başvurunun son gününde kısa bilgi mesajıyla bilgilendirildik. Başvuru esnasında danışacağımız kişi de yoktu. Bundan dolayı bazı arkadaşlar müracaat bile yapamadılar. (SÖ8)

Başvuru yaptık. Ama nasıl olacağını ne zaman olacağını tam bilemediğimizden farklı illeri verdik. Dolayısıyla staj vaktinin net olmaması bizler için sıkıntı oluşturdu. (SÖ11)

Ben ilçede oturuyorum. Görevlendirmelerin ilçelere olsaydı benim için iyi olurdu. (SÖ12)
Bu imkanın bütün fakülte öğrencilerine sağlanması gerekir. (SÖ4)

Öğrencilerin en çok dile getirdikleri sorun, işleyişin belirgin olmayışı olmuştur. Staj bilgisinin geç verilmesi, süreç hakkında danışacakları sağlam bilgi sahibi kimsenin olmayışı, sadece bazı öğrencilere bu hakkın verilmesi, farklı alanlarda staj yapmaları ve staj dersi intibakı gibi hususlar da yaşanan sorunlardandır. Staj ile ilgili yapılan çalışmalar, kurumların eş güdüm halinde çalışmaları ve bütün paydaşların sorumluluklarını yerine getirmeleri neticesinde daha iyi verim alınabileceğini ortaya koymaktadır.³³Ayrıca çalışmada ele alınan staj ile ilgili fakülte kayıtları incelendiğinde; öğrencilerin DİB'in yanında sağlık müdürlükleri, hastaneler, defterdarlık, aile ve sosyal hizmetler, çevre ve şehircilik, sosyal güvenlik kurumu gibi kurumlarda staj yaptıkları görülmüştür. Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği 13. maddesinde yer alan "stajlar kapsamında hesaplanan kredi toplamda 5 AKTS kredisinden az 10 AKTS kredisinden fazla olamaz." İbaresini almaktadır. Bu ibarede, stajın fakültedeki hangi derse intibak edilebileceği bilgisinin olmaması ayrı bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. DİB dışında staj yapan öğrencilerin intibak istekleri fakülte intibak komisyonlarınca dengi dersin olmadığı ve intibak ile ilgili yönetmelik ve yönergeler uygun olmadığı gerekçesiyle reddedilmektedir. Doğrusu intibak ile ilgili yönetmelik ve yönergeler ile yükseköğretim çerçeve yönetmeliğini denkleştirmek bir problem gibi durmaktadır.

Danışman öğretiler ise yaşadıkları sorunları aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

Bizlere staj öğrencileri ile ilgili bir seminer verilmedi. Biz spontane olarak onları sürece dahil etmeye çalıştık. (SÖ2)

Biz kursta üç hocayız. İki stajyer vermişler planlamayı biz yapmak durumunda kaldık. (SÖ1)

Yönetmelikte dosya tutulması gerekir. Ama biz nasıl bir dosya hazırlayacağımızı bilmiyoruz. (DÖ8)

Müftülük staj koordinatörü olarak iki görevli değiştirdi. Bu yıl iyi bir planlama yapamadık. (DÖ2)

Kurumlar arası iş birliği ve iş bölümü konularında kimi sıkıntılar var. (DÖ10).

Yukarıda yer alan alıntılarda da görüldüğü gibi, konu ile ilgili önceden seminer verilmeyişi, koordinatör olarak görev yapan kişilerin değişmesi, kursiyerlerin staj yapacağı kursların belirlenme usulü, danışman kriterlerinin belirsizliği, yeterli bilgilendirilmenin olmayışı en önemli sorunlardır. Bu durum, merkezi bilgilendirme

³³ Aşlamacı, "Öğretmen Adaylarının Görüşleri", 137.

ve yönergeler ile işleyişin belirginleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Nitekim uygulamalı eğitimleri konu edinen çalışmalar, danışmanın iyi olması, gerekli kursları alarak ne yapacağını bilmesinin staj uygulaması için vaz geçilmez olduğunu ortaya koymaktadırlar.³⁴

2.4.2. Eğitim sürecinde yaşanan sıkıntılar

İdari işleyişten kaynaklanan sıkıntılar kimi zaman öğretimi tasarlanmayı olumsuz etkilemektedir. Katılımcı öğrenciler eğitim sürecinde yaşanan sıkıntıları aşağıdaki gibi dile getirmişlerdir.

Kurs danışmanımız da bize ne yaptıracağını bilmiyorlardı. Benim danışmanlığımla yapan kişinin bana katkı sağlaması zordu. Keşke daha yetkin birinin yanında stajımı alsaydım. (SÖ1)

Hoca rapor aldığı dönemde bir hafta tek başıma ders yaptım. (SÖ8)

Staj öğrencilerinin dosyalarında neler olması gerektiği belirgin değil. (DÖ5)

Öğrencilerin staj yapılan birimlerde kısa süreliğine kalmaları, onların sadece gözlem yapmalarına imkan tanıdı. (DÖ5).

Yukarıda görüldüğü gibi, staj öğrencilerine yönelik çerçeve programın olmayışı, danışman atamalarında kriterlerin belirsizliği, öğrencilerin kısa süre içerisinde tek başına hocalık yapma durumlarında kalmaları, kısa sürede farklı birimlere yönlendirilmeleri, değerlendirme dosyasının içeriklerinin belirgin olmayışı gibi sorunlar en temel sorunlardandır. Uygulamaları konu edinen çalışmalara³⁵bakıldığında iyi bir danışmanın gözetiminde staj yapmanın öğrenci gelişimine katkı sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla kimi çalışmalar, kurumların hizmet içi eğitimle danışmanların eğitilmesi³⁶ gerektiğini tavsiye etmektedirler.³⁷ Ayrıca birimlerde farklı danışmanlarla çalışmak staj öğrencisine katkı sağlayabilir.³⁸Ancak DİB staj uygulaması az bir süre kapladığından farklı danışmanları görmelerinin sağlanması farklı sorunları da beraberinde getirebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Staj uygulaması, öğrencilerin öğrenim sürecinde edindikleri teorik bilgileri mesleki yaşamlarında pratiğe dökülebilmeleri, mesleki tecrübeler kazanmaları ve bu tecrübelerle mesleki hayatın sıkıntılarına hazırlıklı olmaları açısından eğitimin önemli unsurlarından biridir. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından 2021 güz döneminden itibaren staj seferberliği başlatılmıştır. Bu kapsamında, yüksek din öğretimi öğrencileri DİB'te staj yapma imkânı bulmuşlardır. 20 günlük staj

³⁴ Kaya, "Öğretmenlik Uygulaması", 112.

³⁵ Keyifli, "Öğrencilerin Öğretmenlik Uygulaması Görüşleri" 43; Köylü, "Öğretmen Adaylarına Göre Öğretmenlik Uygulaması", 184.

³⁶ Ayhan Bilmez, "Din Öğretiminde Proje Kullanımı: Problemler – Çözüm Önerileri", İslam Düşüncesi Araştırmaları III -Yaşadığımız Çağ-, Hasan Harmancı - İbrahim Yıldız, (Ankara: Araştırma Yayınları, 2021), 248.

³⁷ Kaya, "Öğretmenlik Uygulaması", 112.

³⁸ Şimşek, "Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi", 264.

uygulamasını ele alan bu çalışmanın verileri, nitel yöntemle elde edilmiştir. Çalışma gurubunu ise staj yapan Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi öğrencileri ve bu süreçte onlara danışmanlık yapan DİB personeli oluşturmuştur.

Bu verilere göre staj uygulaması yapacak öğrenciler; cinsiyetleri, staj yapmak istedikleri şehir/ler ve lisans notları dikkate alınarak belirlenmiştir. Erkek öğrenciler genel olarak stajlarını camide, kızlar öğrenciler ise Kur'an kurslarında yapmışlardır. Bununla birlikte stajlarının son bir ya da iki gününde ise müftülük içi birimleri müşahede edenler de olmuştur. Ayrıca sınırlı sayıda öğrenci düğün ve taziye gibi din görevlilerin yaptığı cami dışı uygulamaları tecrübe etmiştir. Staj öğrencilerinin büyük bir kısmı Yaz Kur'an Kursu Öğretim Programının uygulandığı döneme denk geldiklerinden bu dönemde farklı yaş ve seviyedeki kurs öğrencilerin Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler (İtikat, İbadet, Ahlak, Siyer), Sosyal ve Kültürel Etkinlikler derslerini işlemelerine şahitlik etmişlerdir. Bir kısmı ise müftülüğe bağlı farklı birimler ile 4-6 yaş gurubu, hafızlık programı gibi programların uygulandığı kurslarda benzer etkinlikleri tecrübe etme imkanı bulmuşlardır.

Staj uygulamasıyla yüksek din öğretimi öğrencileri, ileride yapacakları mesleği tanıma, mesleğin gerekliliklerini bilme, psikolojik olarak mesleğe hazırlanma, sınıf yönetimi, uygun yöntem ve teknik geliştirme, öğretimi tasarlama, ölçme ve değerlendirme, etkili iletişim kurma gibi konularda deneyim elde etmişlerdir. Öğrenciler staj sonunda, mesleki anlamda eksikliklerini fark etmiş, kimileri ise mesleğe yönelik olumlu tavır geliştirmiştir.

Staj uygulamasının gerekli olduğu ve öğrencilerin mesleki alandaki gelişimlerine katkı sağladığı şüphe götürmez. Bununla birlikte staj uygulamasında kimi sıkıntıların olduğu tespit edilmiştir. Bu sıkıntıları, sınırlı sayıda öğrencilere staj hakkı tanınması, başvuru konusunda öğrencilerin geç bilgilendirilmesi, sürenin yetersiz olması, staj dosyasının içeriğinin belirgin olmayışı, farklı il ve kurslarda farklı uygulamaların olması, staj danışmanları ile müftülük ve üniversite koordinatörleri arasında iletişimin yetersiz olması, danışmanların belirlenmesinde kriterlerin belirgin olmaması, danışmanlara kurs/ seminer verilmeyişi, öğrenci değerlendirme dosya içeriklerinin net olmaması, stajyer öğrencilerin tek başlarına ders yürütmek durumunda kalmaları şeklinde sıralamak mümkündür. Ancak staj uygulamasının alandaki ilk uygulama olması hasebiyle, idari işleyiş ve öğretim konularında kimi sorunların olması doğal karşılanmalıdır.

Çalışma sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

- Bütün öğrencilerin stajdan yararlanılması sağlanmalıdır.
- Staj uygulamasının süresi uzatılmalı ve devamlı hale getirilmelidir.
- Staj uygulaması Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi kapsamında verilmelidir.
- Staj uygulamasının mesleğin bütün boyutlarını ihtiva etmesi için gerekli planlama yapılmalıdır.
- Kurumlar arası iş dağılımı yapılarak süreçte görev alacakların yetki ve sorumlulukları belirginleştirilmelidir.

- Öğrencinin değerlendirilmesinde esas olan staj dosyasının genel çerçevesi belirlenmelidir.
- Danışman atamalarında çeşitli kriterler belirlenmeli, kriterleri sağlayanlara staj ile ilgili olarak kurs ya da seminer verilmelidir.
- Staj ile ilgili etkinliklerin işlendiği internet tabanlı yazılımlar hazırlanmalıdır.
- Farklı yöntem ve çalışma gruplarıyla stajı konu edinen yeni çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altaş, Nurullah. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* Ankara: Nobel Yayınları, 2001.
- Aşıkoğlu, Nevzat Y. "Yüksek öğretimde din eğitim ve öğretimi". Ed. R. Doğan ve R. Ege. *Din Eğitimi içinde*, 181-196, Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.
- Aşlamacı, İbrahim "Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin görüşleri (İnönü Üniversitesi Örneği).", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/43 (2016) 1361-1376.
- Bilgin, Beyza- Selçuk Mualla, *Din Öğretimi, Özel Öğretim Yöntemleri* Ankara: Gün Yayıncılık, 4. Basım 1999.
- Bilmez, Ayhan. "Din Öğretiminde Proje Kullanımı: Problemler – Çözüm Önerileri". *İslam Düşüncesi Araştırmaları III -Yaşadığımız Çağ-*. Hasan Harmanlı – İbrahim Yıldız. 225-250. Ankara: Araştırma Yayınları, 2021.
- Bulut, Mehmet. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yaygın Din Eğitimi Görevi", 4/35 (1999), 114-128.
https://dosya.diyanet.gov.tr/flip/index.php?YIL=1999&TR=2&DERGI=ilmi_ekim_1999.pdf&SAYFANO=115
- Buyrukçu, Ramazan. *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4. Basım, 2011.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Çev., Ahmet Bacanak Ankara: Siyasal Kitap Evi, 4. Basım, 2018.
- Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi Staj Seferberliği Uygulama Yönergesi https://kariyerkapisi.cbiko.gov.tr/sss/Staj_Seferbirligi_Uygulama_Yonergesi.pdf
- Demir, Ömer. "Özel Öğretim Yöntemleri ve Öğretmenlik Uygulamaları Derslerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğretim Tasarısı." *EKEV Akademi Dergisi* 19/62 (2015) 121-145.
- Genç, M. Fatih. "Günümüz Dünyasında Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Öneriler." *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1 (2013) 135-160.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/992917>
- İslami İlimler Fakültesi Ders içerikleri. <http://iif.alparslan.edu.tr/index.php/ders-icerikleri>
- Karasu, Teceli. *Din eğitiminde işlevsel akıl*, Ankara: Araştırma Yayınları, 2021

- Kaya, Mevlüt. "On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2003) 89-115.
- Kaymakcan, Recep. "Yaygın din eğitiminde yöntem". *İslami ilimlerde metodoloji/usûl mes'eleleri* içinde. 51-72. İstanbul: İsav Yayınları, 2003.
- Keyifli Şükrü, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Uygulaması ile İlgili Görüşleri: DEÜ. İlahiyat Fakültesi örneği." *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52 (2020) 39-65.
- Keyifli, Şükrü. "Dinî İletişim Yeterliği Açısından Hitabet ve Mesleki Uygulamalar Dersi ile İlgili Bir Araştırma." *Talim: Journal Of Education In Muslim Societies And Communities* 1/2, (2017) 57-292.
- Kılavuz, Mehmet Akif. "Kur'an Kurslarında Yetişkin Din Eğitimi". Edit., Tosun, C. *Din Eğitimi Bilimine Giriş* içinde. İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayın Dağıtım, 2005.
- Kocaman, Kasım. "Türkiye'de Din Hizmetleri Bağlamında Yüksek Din Öğretiminde Meslekî Uygulama." *Turkish Studies* 14/4 (2019) 2525-2545.
- Koç, Ahmet. "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi" edit., Mustafa Köylü Nurullah Altaş. *Din eğitimi içinde*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2014.
- Köylü, Mustafa. "Öğretmen Adaylarına Göre Öğretmenlik Uygulamasının Bir Değerlendirilmesi." *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1992) 173-184.
- Sharan B. Merriam, *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Çev., Sabiha işçi-Özge Öztekin, İstanbul: Nobel Yayınları, 2015.
- Şimsek, Eyüp "Öğretmenlik Uygulamasının Değerlendirilmesi (Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği), *Tabula Rasa* 3/7 (2003) 253-266.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi Kariyer Kapısı Staj Seferberliği, <https://kariyerkapisi.cbiko.gov.tr/default.aspx?i=y>
- T.C. Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun No1739, 1. Madde, https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf
- Tosun, Cemal *Din eğitimi bilimine giriş*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010.
- Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği, 17 Haziran 2021, 31514). Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210617-2.htm>
- Yürük, İsmail "İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitiminin Temel Problemleri" edit., Bahadır Bumin Özarslan. *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*, 641-646., C.6, 2016. <http://isamveri.org/pdfdrq/D184118/2016/2016 YURUKI.pdf>